

Vähemmän voisi olla missitutkimuksessa enemmän

Nina af Enehjelm: Missit. Suomalaisen missi-instituution historiaa vuoteen 1969. Helsinki University Press: Helsinki 2004. 192 sivua.

Väitöskirjaan tähtäävä tutkimus synnyttää toisinaan muutakin kirjallisuutta kuin opinnäytteitä. Folkloristiikan tutkija Nina af Enehjelm tekee alitutkittua aiheettaan, suomalaista missi-insituutiota, näkyväksi lohkomalla aiheesta tiuhaan tahtiin tietokirjakokonaisuuksia. Ensimmäinen kokonaisuus muodostui ”ensimmäisen suomalaisen supertähden”, Armi Kuuselan lehtijulkisuudesta. *Armi Kuusela. Myytti, julkkis ja supertähti* ilmestyi syksyllä 2003. Vuotta myöhemmin julkaistussa *Missit*-teoksessa käydään läpi missi-instituution varhaisvaiheita 1960-luvun lopulle asti. Lehtitietojen mukaan tulossa on vielä kolmas teos, jossa keskitytään aikakauslehdistöön ja 1970-luvun julkkisbuumiin. Armi-kirjan jälkeen kustantaja on vaihtunut WSOY:stä Helsingin yliopistopainoksi. Kustantajavaihdos on tehnyt kirjahankkeelle hyvää. *Missit* on Armi-kirjaa näyttävämpi ja myös kielellisesti sujuvampi kokonaisuus. *Missit*-kirjan graafikolla on ollut silmää sanomalehtien kosmetiikkamainoksille ja aikakauslehtien missijuttujen väriloistolle. Kuvat pääsevät teoksessa upeasti oikeuksiinsa tyylikkään taiton ja kuvasivujen taustaväriyksen ansiosta.

Tietokirjajulkaisemisessa voi olla väitöskirjantekijälle monia etuja artikkelijulkaisuihin ver-

rattuna. Etenkin jos tutkittava aihe on missikilpailujen kaltainen, julkisuudessa paljon käsitelty ja laajoja yleisöjä puhutteleva aihe, mahdollisuudet oman työn näkyväksi tekemiseen, keskustelun avaamiseen ja palautteen saamiseen ovat varmasti moninkertaiset. Tietokirjailija voi käsitellä ja järjestää materiaaliaan artikkelinkirjoittajaa vapaammin ja mahdollistaa mukaan laajojakin aineistokokonaisuuksia. Tietokirjan kokoaminen voikin olla yksi mahdollinen tapa edistää omaa tutkimusta, järjestää ja jäsentää moneen suuntaan avautuvaa tutkimusaineistoa.

Tietokirjana *Missit* on kuitenkin hankala arvioitava. Se ei varsinaisesti ole tieteellinen tutkimus, vaikka se sellaiseksi itsensä esittääkin. Jos teosta arvioisi tieteellisenä tutkimuksena tai opinnäytteenä, huomio kiinnittyisi käsittelyyn, jäsennyksen ja kontekstointien epäsystemaattisuuteen, satunnaiseen kirjallisuusvalikoimaan, aiemman missitutkimuksen sivuuttamiseen ja tehtyjen valintojen reflektioimisen puutteeseen. Populaarihistorian tutkimus ei nauti tiedeyhteisössä sen paremmin kovin suuressa yleisössäkään kovin suurta luottamusta, eikä *Missit* ole omiaan näitä asenteita muuttamaan.

Lehtiaineistoa *Missit*-kirjaan on kerätty reilusti. Missikilpailuja koskevaa uutisointia ja muuta kirjoittelua on poimittu paristakymmenestä sanomalehdestä ja aikakauslehdestä. Suurimmat viitemäärät löytyvät *Ilta-Sanomista*, *Helsingin Sanomista*, *Uudesta Suomesta* ja *Suomen Kuvalehdestä*. Valtaosa viitatuista artikkeleista on 1950- ja 1960-luvulta. Tiedonkeruumenetelmänä toimivat leh-
tiaineistojen lisäksi entisten

missien haastattelut. Kirjassa esitellään myös otteita Enehjelmin keräämästä muisteluaineistosta: suomalaisten kirjoittamista muistoista misseistä ja niiden merkityksistä eri vuosikymmeniltä. Lehti- ja haastatteluaineistoja ei kuitenkaan esitellä kokonaisuudessaan eikä niiden erityisyyksiä tiedon kohteina pohdita. Aineistoja koskeva avoimuuden puute vaikeuttaa paikoin tehtyjen johtopäätösten arviointia.

Teos jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäisessä käsitellään missikilpailujen taustoja ja varhaisvaiheita. Naisten kauneuskilpailujen juuret sijoitetaan 1800-luvun puolivälin amerikkalaiseen sirkusperinteeseen. Eurooppaan kauneuskisat saapuivat vuosisadan lopulla kylpyläkulttuurin myötä. Suomessa kauneuskilpailut liittyivät roluhygieniakeskusteluihin, kansallisidentiteetin rakentamiseen ja aikakauslehdistön nousuun 1920-luvun alussa. Kirjan mukaan missi-instituutio kytkeytyi alusta asti myös kulutustavaroiden mainontaan ja markkinointiin.

1940- ja 1950 -lukuja käsittelevän toisen osan näkökulmana on sodanjälkeinen niukkuus. Pula-aika tarjosi osallistujille motivaation kauneuskilpailuihin, mutta toisaalta asetti käytännöllisiä haasteita kauneudelle ja näyttävyydelle. Kirjavia asuratkaisuja ja missiehdokaiden amatöörimäistä lavaesiintymistä arvosteltiin lehdistä suorasanaisesti. Nykynäkökulmasta 1950-luvun ja 1960-luvun alun kisareportaa-sien tyyli tuntuu hätkähdyttävän ilkeältä. Missijuttujen terävää kielenkäyttöä olisikin voinut pysähtyä pohdiskelamaan hiukan laajemmin. Millaisesta julkisuudesta ja journalistisesta

kulttuurista tämänkaltainen ruoskinta kertoo? Entä missä määrin kritiikin kärkkäys oli seurausta siitä, että missikokelaat sattuvat olemaan nuoria naisia? Ja edelleen: voitaisiinko tämäntapaista kirjoittelua tulkita suhteessa siihen miten nuoriin naisiin on suomalaisessa kulttuurissa ja julkisuudessa ylipäätään asennoituttu?

Teoksessa käydään yksityiskohtaisesti läpi lehtien missireportaaseissa toistuvat teemat: puvut, hiukset, jännittäminen, kävely. Lehtijuttujen lisäksi selvitetään missikilpailutoiminnan vaihteita Suomessa ja maailmalla. Kirjan kolmanteen osaan, 1960-luvun vuosiin tultaessa lehti- ja haastattelusitaattien runsaus alkaa jo puuduttaa. Kaipasin välillä pääsyä etäämmäksi aineistosta, kuulla enemmän yhteenvetoja, tulkintoja, tutkijan omaa näkökulmaa. Toisaalta on hyvä, että lehtiaineiston annetaan kerrankin puhua, kaikessa ristiriitaisuudessaan ja hämmäntävytydessään.

Kirjan sitaattit tekevät näkyväksi sanomalehtien moninaisia kielenkäyttötapoja ja uutiskriteerejä, ja osoittavat, että missikisat olivat 1960-luvun puoliväliin asti lähinnä *Ilta-Sanomien* ja suurimpien etelän päivälehtien, *Helsingin Sanomien*, *Uuden Suomen* ja *Suomen Sosialidemokraatin*, työmaata. Esimerkiksi *Aamulehti* ja *Turun Sanomat* eivät misseistä juuri kirjoittaneet. Päivälehdistö näyttäytyykin *Missit*-kirjan sitaattien kautta toisenlaisena kuin journalismin tutkimuksen perinteessä on useimmiten tavattu esittää. Mikä sitten oli missikilpailujen kulttuurinen paikka päivälehtien muiden uutisaiheiden rinnalla? Miksi misseistä kirjoitettiin kuten kirjoitettiin? Entä millaisia jutut olivat kokonaisuudessaan ja mille osastoille ne lehdissä sijoituivat? Koska lehtiaineistoa käsitellään lyhyitä

sitaatteja eri lehdistä poimimalla, missijournalismista ei kirjan perusteella saa kovin tarkkaa kuvaa.

Journalistisen kontekstin pohtimisen lisäksi jäin kaipaamaan huolellisempaa historiallisten kontekstien rakentamista; niiden erityisten olosuhteiden pohtimista, joissa missikisoista 1940-, 1950- ja 1960-luvuilla kirjoitettiin ja luettiin. 1960-luvun loppupuolen käsittelyissä kulttuurihistoriallisen kontekstin rakentaminen jää pelkiksi ilmaan huitaisuiksi. ”Vasemistolaiset yhteiskuntakriitikot”, ”amerikkalaiset naisasianaiset” ja suomalaiset ”feministiset naistoimittajat” marssitaan yhtenä rivinä 1960-luvun arvomuutoksen perusteiksi ilmaan lähteitä tai kirjallisuusviitteitä. Lieneekö tässä kohtaa jo säästely paukkuja seuraavaan julkaisuun?

Kirjan lopussa kritisoidaan kiinnostavasti kulunutta ajatusta misseistä nuorten tyttöjen esikuvina. Kirjoittajan mukaan missit ovat lapsille surkeita esikuvia, koska missiys supistaa tavoiteltavan naiseuden sisällöt tuppisuiseksi hymyilyksi ja passiiviseksi paikallaan seisokeluksi. Tämä on hyvä kommentti ajateltuna laajemminkin missiyyteen liitettyä mytologiaa, jota kirjassa siteeratut missimuistot tuntuvat uusintavan: missit ovat lapsuuden haavekuvia, unelmien satuprinessoja, joiden ihailemista ei voi syystä tai toisesta aikuisenakaan lopettaa. Mutta mistä tällainen puhetapa on saanut alkunsa? Kirjan lehtisitaattien perusteella missikisojen alkuaikoina osallistujien roolina oli lähinnä toimia maali- tauluna kriitikoiden ja pakinoitsijoiden teräväkielisille sukkeluuksille. Mistään prinsessa-kruunajaisista missikilpailuissa siis ei ainakaan alkuvuosikymmeninä vaikuta olleen kysymys. Missit ja milloin ajatus misseistä

unelmien prinsessoina suomalaisittain sitten lanseerattiin ja kenen toimesta missikilpailut ladattiin täyteen tämänkaltaista utuista eksotiikkaa? Kysymys koskee paitsi journalismin sisältöjä, myös sukupuolipolitiikkaa ja kulttuurisesti jaetun ihannan naiseuden määritelmiä.

Missi-instituution tutkiminen on tärkeää, tarkasteltiinpa sitä kansatieteen, viihteen historian, sanomalehdistön historian, mainonnan historian, television historian tai naistutkimuksen näkökulmista. *Missit*-teos ei kuitenkaan tunnu ankkuroituvan oikein mihinkään näistä. Koska suomalaisia missikisoja ei ole aiemmin väitöskirjan laajuudessa tutkittu, tutkimuksen paikan rakentamisen ja aiempaan tutkimukseen linkittymisen olettaisi olevan työn kaikissa vaiheissa keskeisellä sijalla.

Missit-teosta lukiessa syntyy vaikutelma tutkimusprosessista, jonka meneillään olevaa vaihetta dominoi lehti- ja haastatteluaineiston järjestely. Tutkimukselle tekisi kenties hyvää ottaa välillä hieman etäisyyttä aineistoista ja pohtia myös aineistojen rajoja. Millaista tietoa kullakin aineistoilla saadaan esiin, mitä kaikkea niiltä voisi kysyä ja mitä kenties jää vielä näkymättömiin? Isoinkaan aineisto ei esitä historiaa sellaiseenaan. Pitkien ajallisten kaarien ja historiakertomusten rakentamisen rinnalla voisikin olla hyödyllistä tarkastella jotain pienempää yksityiskohtaa vaikkapa tutkimusartikkelin muodossa. Vähemmän voi toisinaan olla tutkimuksen teossa enemmän.

Laura Saarenmaa